

URTEBETE ITSASARGIAN

Miren Agur Meabe

Elkar, 2006

136 orrialde

9,50 €

13 urtetik gorakoentzat

NEGAR EGITEKO GARAIAN

Zohar Shavit kritikoak aipatu izan du literatura sistema baten erdian dauden korrante eta gaiak bazterreko produkziara ere iritsi ohi dela. Gure gizarte honetan argi eta garbi dago Haur eta Gazte Literatura (HGL) bazterrekoa dela, periferiakoa (nahiz eta batzuetan erdigunetik nahiko gertu egon, euskal literaturan gertatu izan den bezala garai batzuetan), eta erdian dagoena, aldiz, helduen narratiba da; baina korronteak, gaiak, estiloak... hizkuntza bateko literaturatik beste batera igarotzen dira gero eta samurrago gure mundu honetan. Eta euskaraz, baina baita gure inguruko literaturetan, gerraren gaiak helduen literaturan lekua irabazi duen bezala, orain badirudi HGLra iristen hasi dela. Ramon Saizarbitoriaren edo Javier Cercasen bezalako obren ondoren 36ko gerra heldu da haurrentzako literaturara.

Urtebete itsasargian du izena Miren Agur Meabek idatzitako nobela bizi, eder eta hunkigarri honek, eta hamahiru urteko mutil baten istorioa kontatzen digu; hamahiru urteko mutil batek urtebete horretako historia kontatzen digu, hobe esanda. Nobelak fikzioa eta errealitatea nahasten du, Jon Iturri gaztearen istorioan Lauaxeta eta Ariztimuñoren heriotzen berri digu, baina baita Gernikako bonbardaketarena, *Nabarra* eta *Canarias* itsasontzien arteko borrokarena, Santoñan jazotakoarena... hots, istorio barruko historia asko ezagutzeko parada ematen digu nobela honek. 1936ko udatik 1937kora bitartean kokaturiko gertaera hauek lehen pertsonan kontaturik daude, Jon gazteak esanak, eta bere ikuspegitik –irakurlearen sinpatia bilatuz- ezagutu ahal izango digu Garraitzeta (benetan Lekeito nahiko erraz identifika daitekeena) herrian egiten dituen lagunak, ezagutzen eta maite duen neska, herriko bizimodua... baina batez ere, nobelak duen lehen zati horretan, “Txo”, gerra aurreko eta garai hartako bizimodua eta nobelako protagonistak ezagutu ahalko ditugu. Jonen osaba farozaina da, zalantzarik gabe, gaztea eta munduaren arteko lokarri sendoena. Berarekin uzten dute gurasoek, Bilbon baino hobeto egongo delakoan; eta osabaren ondoan Jonen garaiko euskaltzaleak, abertzaleak eta idazleak ezagutuko ditu, baina baita euskarazko lehen egunkaria, Jaurlaritzaren osaketa, politika kontuak edo garai txarretan ere umoreak duen garrantzia.

Liburuaren bigarren zatiak, aldiz, “Gerraren hezurak”, hilabeteka antolatuta dago, hamabi kapitulutan, 36ko irailetik 37ko abuztura bitartean. Narrazioaren tonua biziagoa da, borroka gero eta hurbilago egon ahala tentsioa eta samina nabariagoa eta presenteagoa baita, kontatzen diren istorioak historiak izan zirelako.

Bigarren gerra handiaren ondoren borrokan aritu ziren Europako herrialde askotan hurrei gertakari haien berri nola eman eztabaidatu zen, zer gertatu zen, zergatik... Michi Satrusfeld editore ezagunak esan bezala: “faltaban muchas explicaciones acerca de la historia contemporánea y del pasado inmediato, para ayudar a explicar fenómenos como las guerras mundiales o la guerra civil, el racismo, nazismo, subdesarrollo y un largo etcétera.”. Euskaraz ere behar dira gerra horiek ulertzen lagun dezaketen liburuak; baina, errealismo kritiko korrontearen defendatzaileek behin eta berriro errepikatu duten bezala, literatura liburuak. Eta Meaberen hau literatura obra bat da. Eta hori Jonen

idazkietan ikus dezakegu: “Iluntzeetan, itsasargiaren gailurrean egoten naiz zeruertzari begira. Ordu horretan itsaso zilarrezkoa, edo elurrezkoa, edo esnezkoa bihurtzen da.” (56. or.), edo: “Inguruko belartzan urtzen ari zen ihintza. Itsasargia labarrean iltzatuta zegoen” (13. or.); baita euskara-erdara erabilera zuzenean (guardia zibilek, esaterako, erdaraz hitz egiten dute) nobela errealista izanik; jakina, errealismo horrek huts egiten du protagonisten euskararekin, bai ahozkoan, bai idatzizko testuak (poemen aipuak kenduta) euskara batuan baitaude; baina nobela honen helburua gerraren inguruko obra entretenigarri, erakargarri eta batez ere, gogoetara bultzatzen duen obra egitea izan da. Izan ere badira emakumeen papera errebindikatzeko duten pasarteak, (Emakumeek eginiko lan guztiak komentatzean, esaterako; 76-77. or.), baina baita emakumeen ikuspuntua: “-Emakumeak agintari bazinete ez ote litzateke gerrarik izango ba? – galdetu zion Eusebiok, uzkur. –Ez ditugu umeak munduratzeko gero zuen gerretan hiltzeko.” (29. or.).

Nobelan guztian zehar nabari da gerren kontrako jarrera, are eta gehiago kalteak, zauriak eta minak aurrera egin ahala. “madarikatzen nuela gerra, neure bihotz guztiarekin, gerra hura eta beste edozein, orduan eta beti.” diosku Jonek liburu eder honen azken orrialdean, gerra negar egiteko garaia baita.

Xabier Etxaniz Erle (2006ko azaroaren 5ean idatzia)